

بررسی عوامل موثر سرمایه اجتماعی در ایجاد نهادهای اجتماعی (مورد مطالعه: شهر فردوسیه - شهرستان شهریار)

زهرا خدائی

عضو هیات علمی گروه شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری (نویسنده مسئول)

میثم رضائی

مدرس گروه شهرسازی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: محله به عنوان یک واحد تصمیم‌گیری خرد، امروزه اصلی‌ترین هسته اولیه شهرها را شکل می‌دهد. بنابراین ضرورت مطالعه بیشتر در این زمینه که چه عواملی در ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور برای شهروندان موثرتر می‌باشد، از اهمیت بالایی برخوردار است. در این پژوهش با در نظر گرفتن سرمایه اجتماعی به عنوان محور کلیدی در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی به بررسی سه مولفه اصلی آن یعنی مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی پرداخته شده است.

روش پژوهش: نوع تحقیق در این پژوهش کاربردی و روش بررسی آن توصیفی و پیمایشی بوده که در نمونه موردی شهر فردوسیه و به تفکیک محلات پیاده شده، ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه و استفاده از پرسشنامه بوده که نرمال بودن متغیرها با آزمون کولموگراف-اسمیرنوف مشخص گردیده است. در تحلیل نتایج از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که میان مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی از دید شهروندان در ایجاد نهاد اجتماعی محله محور در شهر فردوسیه ارتباط معناداری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که مولفه مشارکت با میزان ۰/۷۱۲ درصد، اعتماد با میزان ۰/۶۱۵ درصد و انسجام اجتماعی با ۰/۲۶۴ درصد به ترتیب در ایجاد نهادهای اجتماعی در شهر فردوسیه نقش تعیین‌کننده‌ای دارند و با استفاده از آزمون رگرسیون خطی معلوم شد که در میان مولفه‌های سرمایه اجتماعی، مولفه مشارکت شهروندان با ۵۳/۲ درصد در ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور در شهر فردوسیه از اهمیت بالاتری برخوردار می‌باشد و یکی از ویژگی‌های این نهادها، بهره‌گیری از نظرات شهروندان در امور شهری می‌باشد.

واژگان کلیدی: نهادهای اجتماعی، محله محوری، مشارکت، اعتماد، انسجام اجتماعی، محله فردوسیه.

مقدمه

جمع شوند ایجاد می‌شود. همین دلیل برای او کافی بود که نتیجه‌گیری کند که باید محله‌ها را از طریق برنامه‌ریزی و دوراندیشی آگاهانه رونق داد به طوری که عضوی از اندام‌های اصلی یک شهر یکپارچه شوند. به گفته او، این کار باید به واسطه واحد محله انجام گیرد که یکی از زیربخش‌های شهر بوده و تنها پاسخ عملی در برابر رشد نابهنجار متروپولیس‌ها و ناکارآمدی شهرهای بیش از حد متمرکز است (مدنی‌پور، ۱۳۹۱). ظرفیت‌سازی و سرمایه اجتماعی دو مفهوم کلیدی هستند که بسیاری از صاحب‌نظران در نگرش جدید به برنامه‌ریزی و مدیریت شهری بر آن تاکید جدی دارند. این نگرش ضمن تاکید بر اهمیت ظرفیت‌سازی برای ایجاد اجتماعات محلی، توسعه آنها را منوط به شکل‌گیری سرمایه اجتماعی می‌داند به گونه‌ای که بدون سرمایه اجتماعی، توسعه اجتماعات محلی عملی نخواهد بود (صادقی، ۱۳۸۸).

در برنامه‌ریزی محله مبنای براساس اجتماعات محلی است، مشارکت مردمی در معنای واقعی آن هدف قرار گرفته و شعار برنامه‌ریزی به وسیله مردم نه برای مردم آرمان این نگرش در برنامه‌ریزی شهری است. بنابراین نقش دولت صرفا هدایت، حمایت و تشویق نهادهای محلی خواهد بود و هیچ‌گونه تصمیمی را از بالا به پایین دیکته نمی‌کند. در نهایت با نگاه به تعاریف مختلف از محله و اجتماع محلی می‌توان گفت که در بیشتر تعاریف، وجود روابط متقابل و شبکه‌های اجتماعی میان افراد، ارزش‌ها و منافع مشترک و واقع بودن در یک محله با مرزهای جغرافیایی مشخص به عنوان خصایص اصلی یک اجتماع محلی محسوب می‌شود. در این پژوهش در ابتدا به پیشینه نظری پژوهش مورد نظر و هم‌چنین به تعاریف محله و محله محوری و نهادهای اجتماعی پرداخته شده و سپس براساس هدف مورد نظر در پژوهش به تبیین متغیرهای مرتبط با سرمایه اجتماعی در ایجاد نهادهای اجتماعی پرداخته می‌شود. لذا هدف از این پژوهش، بررسی عوامل

امروزه در مدیریت شهرها داشتن دید کلان با آنها مشکلاتی را به وجود می‌آورد و باعث آن می‌شود که نتوان تمام مسائل را به طور دقیق‌تر تحلیل کرد و از این رو مدیریت محله محور و با دید خردتر می‌تواند توازن و عدالت را در توزیع خدمات در تمام محلات ایجاد کند. مدیریت یکپارچه شهری که گاه با مترادف‌های دیگری هم‌چون مدیریت واحد شهری، مدیریت هماهنگ شهری و مدیریت جامع شهری رایج است همواره با سه مفهوم شهر، مدیریت شهری و توسعه پایدار متلازم می‌باشد. بدین معنا که رویکرد خاصی به شهر و مدیریت شهری است که توسعه پایدار را ضروری می‌داند و پیرو آن به مسئله مدیریت یکپارچه شهری می‌پردازد ملی مشکل از آنجا آغاز می‌شود که مدیریت در سطح شهری و به صورت یکپارچه دیگر نمی‌تواند پاسخ‌گوی مسائل شهری باشد زیرا امروز شهرداری‌ها دیگر یک نهاد خدماتی به شمار نمی‌آیند بلکه آر آن به عنوان یک نهاد اجتماعی یاد می‌کنند. هم‌چنین نهادی در سطح کلان یعنی شهری و به صورت متمرکز یعنی نگاه از بالا به پایین نمی‌تواند خصوصیت یک نهاد اجتماعی باشد. یک نهاد اجتماعی در سطح خردتر که محلات می‌باشد از کارایی بالاتری برخوردار است و می‌تواند تمامی شهروندان را در ساختن محله‌ای با کیفیت ترغیب نماید زیرا اعتماد و مشارکت نیز در این سطح از تصمیم‌گیری بالاتر خواهد بود و این مساله که ساکنان چه تصویری از محله خود دارند و چه فکری از بیرون درباره آنها می‌شود، در مجموع هویت محلی ساکنان و رفتار اجتماعی آنها را می‌سازد. نیم قرن پیش لوئیس مامفورد به دفاع از نظریه برنامه‌ریزی از طریق محله‌ها که در دو دهه پیش از آن مورد پذیرش قرار گرفته اما هنوز در عمل به طور گسترده مورد استفاده قرار نگرفته بود، پرداخت. استنباط او این بود که محله‌ها یک واقعیت اجتماعی هستند که هر کجا که انسان‌ها گرد یکدیگر

موثر سرمایه اجتماعی در ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور در سطح مدیریت محلی بر طبق نظرات شهروندان و هم‌چنین بهره‌گیری از نظرات آنان در مورد مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی در ایجاد نهادهای محله محور در محلات واقع شده در شهر فردوسیه است تا پس از شناخت و شناسایی بتوان برای کاهش موانع و محدودیت‌ها در ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور راهکارهایی ارائه نمود.

مبانی نظری

از نظر لغوی در فرهنگ دهخدا از محله به معنای فرود آمدن یاد شده است و از محور به معنای گردش و چرخیدن نام برده شده است و در آخر می‌توان از محله محوری به عنوان گردش محله و امورات آن به دست شهروندان ساکن در آن نام برد. محله در ساده‌ترین تعریف عبارت است از خانه‌های مجاور هم در یک فضای جغرافیایی خاص که ساکنان این خانه‌ها با هم روابط شخصی و تعامل رو در رو دارند و میزانی از همبستگی اجتماعی در بین آنها وجود دارد. به عبارت دیگر محله یک فضای اجتماعی-جغرافیایی است که محدود و مبتنی بر روابط اجتماعی گرم و تعاملات رو در روی همسایگان است (معیدفر و مقدم، ۱۳۸۹). محله محوری اعتماد افراد محل به یکدیگر، روحیه همکاری و همبستگی، تمایل به حضور در عرصه‌های مدنی، وجدان کاری برای کسبه محل، انضباط و تلاش، تقویت هوش محله‌ای و افزایش سرمایه اجتماعی در سطح کلان و خرد می‌باشد. محله محوری در قالب اصل همسایگی مطرح می‌باشد و چنین است که مسلمانان ملزم به تلاش فراوان در جهت تقویت روابط همسایگی و حفظ حقوق همسایگان هستند؛ همان‌گونه که در قرآن و سنت آمده است (حقیقتیان و همکاران، ۱۳۹۴). محله مینا و همراه با مفاهیمی چون مشارکت و سرمایه بر این اساس برخی از دیدگاه‌ها، اجتماعی و توجه به مردم قرار گرفته است (Bullen, 2000) محلات منبعی اجتماعی هستند که می‌توان به عنوان یک

سرمایه‌گذاری برای به دست آوردن یک منبع جدیدی در جامعه در نظر گرفته شود. سرمایه اجتماعی برای توسعه انسانی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و ثبات دموکراتیک مورد نیاز می‌باشد. مشکلات متعدد و انحرافات که کشورها به آن مبتلا شدند عمدتاً ناشی از توقف سرمایه اجتماعی در حال رشد در همین جوامع و محلات و مشکلات آن است (Surya, 2016). و از نظر ساختاری نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از منابع در دسترس می‌باشد که از مشارکت در شبکه‌های اجتماعی و مخصوصاً محله‌ها به دست آمده و اگر چه در ابتدا سرمایه اجتماعی یک ویژگی فردی بود ولی در حال حاضر یک ویژگی با فرض اعتماد متغیر می‌باشد که روابط اجتماعی و تبادل اشتراکات را تسهیل نموده است (Villar and Cartes, 2016). هم‌چنین ابزاری برای ارزیابی بهره‌گیری از اعتماد، هنجارها و شبکه‌های جوامع ارزیابی شده برای اندازه‌گیری سطحی از سرمایه در محله است و در اینجا نقش گروه‌ها و نهادهای جامعه حائز اهمیت می‌باشد و در اینجا نقش نهادها اجتماعی در محلات مشخص می‌شود (Yourike Prasiswa and Rizal Sutikno, 2015). در ادامه به تعاریف و مفاهیم سرمایه اجتماعی و نهاد اجتماعی و مولفه‌های سرمایه اجتماعی در ایجاد نهادهای اجتماعی پرداخته می‌شود.

سرمایه اجتماعی منبعی اجتماعی است که می‌توان به عنوان یک سرمایه‌گذاری برای به دست آوردن یک منبع جدیدی در جامعه در نظر گرفته شود. سرمایه اجتماعی برای توسعه انسانی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و ثبات دموکراتیک مورد نیاز می‌باشد (Surya, 2016). سرمایه اجتماعی به سه دیدگاه مختلف می‌تواند نزدیک شود و از نظر ساختاری نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از منابع در دسترس می‌باشد که از مشارکت در شبکه‌های اجتماعی به دست آمده و اگر چه در ابتدا سرمایه اجتماعی یک ویژگی فردی بود ولی در حال حاضر یک ویژگی با فرض اعتماد متغیر می‌باشد که روابط اجتماعی و

اکنون مورد توجه حکومت‌ها قرار گرفته است (Meier, 2000) البته نهادهایی مانند بانک جهانی نیز در سال‌های اخیر، توجه خاصی به این نظریه‌ها داشته‌اند (Jameson, 2006). نهادها انگاره‌هایی مستقر برای رفع نیازمندی‌های متعدد انسانی هستند که از شیوه‌های قومی و قبیله‌ای که تبادل و قبول عام پیدا می‌کنند برمی‌خیزند و رشد و نما می‌یابند. مالینفسکی نهاد اجتماعی را اجزای واقعی فرهنگ که دارای حد قابل ملاحظه‌ای از دوام، عمومیت و استقلال هستند، نظام‌های متشکل فعالیت‌های انسانی می‌باشند و نهاد خوانده می‌شوند (صانعی، ۱۳۹۳). نهاد مجموعه‌ای از هنجارها و نقش‌هایی است که قانونیت یا عدم قانونیت هر چیزی را در یک سازمان اجتماعی تعیین می‌کند. این مفهوم گاه در معنای وسیع به خود سازمان اجتماعی اطلاق می‌شود (Mndras, 2014).

از مهم‌ترین مولفه‌ها در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های لحاظ شده در می‌باشد و واژه مشارکت از حیث لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظور خاص می‌باشد (علوی‌تبار، ۱۳۹۳). مشارکت کلمه‌ای عربی بر وزن مفاعله است که در ادبیات عرب به معنای معاشرت و همراهی در کار به کار رفته و در زبان فارسی در معانی شرکت دادن، انبازی کردن و تعیین سود یا زیان دو یا چند تن که با سرمایه‌های معین در زمان‌های مشخص به بازرگانی پرداخته‌اند، استعمال شده است. معادل مشارکت در زبان انگلیسی نیز در مفهوم با یکدیگر عمل کردن، سهمی از چیزی بردن و عمل متقابل اجتماعی در یک گروه به کار رفته است (اصلائی و فتاحی، ۱۳۹۳). در دایره‌المعارف برنامه‌ریزی شهری مشارکت عمومی این گونه تعریف شده است مشارکت عمومی در شهرسازی ابزاری است که به وسیله آن اعضای جامعه قادر می‌شوند تا در تدوین سیاست‌ها و طرح‌های شرکت که بر روی محیط زندگی آنها موثر هستند (حسینی، ۱۳۸۰). مشارکت اجتماعی فرآیندی سازمان یافته است که افراد که بر مبنای اعتمادی که به یکدیگر پیدا می‌کنند از

تبادل اشتراکات را تسهیل نموده است (Villar and Cartes, 2016). هم‌چنین سرمایه اجتماعی ابزاری برای ارزیابی بهره‌گیری از اعتماد، هنجارها و شبکه‌های جوامع ارزیابی شده برای اندازه‌گیری سطحی از سرمایه است و در اینجا نقش گروه‌ها و نهادهای جامعه حائز اهمیت می‌باشد (Yourike Prasisca and Rizal Sutikno, 2015). پورتس^۱ در میان محققانی است که حضور سرمایه اجتماعی را در جامعه مهاجر تسخیر شده می‌داند او سرمایه اجتماعی را به عنوان توانایی برای صادر کردن دستور برای منابع کمیاب به موجب عضویت در شبکه و ساختارهای گسترده تر تعریف کرده است (Hasanah, 2015).

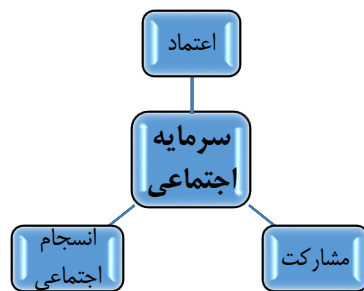
نهاد ترجمه انستیتوسیون فرانسوی و انگلیسی است که در معنی تاسیس و موسسه تعبیر می‌شود، ولی از نظر این که کلمه تاسیس و موسسه وافی به مقصود نبوده و چون بعضی از امور را نهاد می‌دانیم که در لفظ تاسیس و موسسه درست معرفی نمی‌شوند. لذا انستیتوسیون را به نهاد ترجمه می‌کنیم (طیبی، ۱۳۶۸). نهاد مجموعه انتزاعی از ارزش‌ها، هنجارها و اعتقادهای سازمان یافته که در جامعه به تصویب و تثبیت رسیده و کنترل کننده رفتار افراد جامعه است. این نهاد از طبیعت خود جامعه برخاسته است (علی بابایی، ۱۳۷۸). نهادگرایی در حال حاضر یکی از مباحث مهم در علوم انسانی است و اندیشمندان گوناگونی در اقتصاد، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی به نظریه‌پردازی در این زمینه مشغول هستند. در تعریف نهادگرایی باید گفت، هر چند میان اندیشمندان توافقی حتی در مورد تعریف نهادها وجود ندارد و هر یک تعریفی خاص از نهاد ارائه می‌نمایند اما نقطه مشترک میان تمام نهادگرایان به منزله تعریفی از نهادگرایی تاکید بر اهمیت نهادها در تحلیل مسائل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است (Knak and Keefer, 1997). با توجه به این که نهادها از عوامل مهم ایجاد سرمایه اجتماعی هستند (Uphoff, 1999) بحث نهادها مورد توجه حکومت‌ها قرار گرفت. بحث سرمایه اجتماعی همان بحث نهادها و فرهنگ است که

مولفه دیگر در ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور انسجام اجتماعی این نهادها در تحقق هر چه بهتر نظرات شهروندان است. انسجام اجتماعی بر توافق جمعی میان اعضای یک جامعه دلالت دارد؛ به عبارتی انسجام در کل ناظر به میزان و الگوی رابطه متقابل بین کنش‌گران، گروه‌ها و خرده فرهنگ‌های تمایز یافته است (افروغ، ۱۳۷۸). در هر جامعه‌ای باید حداقلی از وحدت در زمینه ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی وجود داشته باشد تا هم‌نویی و مشارکت بین افراد جامعه به وجود آید. انسجام اجتماعی پدیده‌ای نیست که یک بار برای همیشه بررسی شود، بلکه نیازمند بازسازی و بازتولید مستمر است (نوابخش و فیروز آبادی، ۱۳۹۱).

کارایی نشانگر درجه موفقیت یک نهاد در اجرای برنامه‌ها برای به حداقل رساندن تاثیر منفی فرآیند است (ملکی‌پور، ۱۳۹۲) هم‌چنین نوآوری به عنوان یک شایستگی است که منجر به مزیت رقابت و کارایی سازمانی می‌شود. نتایج به دست آمده از تحقیقات پژوهشگران حاکی از این است که رابطه بین نوآوری و کارایی مبهم می‌باشد (Yuan Lin, 2006). از این رو بعضی از مطالعات ارتباط مثبت، بعضی ارتباط منفی و یک سری دیگر هیچ ارتباطی را گزارش نکرده‌اند. این نتایج متناقض می‌تواند به دلیل عملکرد متفاوت نوآوری در کارایی سازمان‌ها باشد. مهم‌ترین و منحصر به فردترین نوع مشارکت در قرن بیستم افزایش میزان ۵۰ برابری کارایی بوده است و به نظر می‌رسد مهم‌ترین نتیجه مشارکت مدیریت که در قرن بیست و یکم مورد نیاز است افزایش کارایی "کار فکری" و "کارکنان فکری" باشد (دراکر، ۱۳۸۰).

روی آگاهی و اطلاع و به صورت داوطلبانه و گروهی، با عنایت به علایق معین و مشخص که منجر به خودشکوفایی و نیل به اهداف و سهیم شدن در منابع قدرت می‌گردد به فعالیت مشترک می‌پردازند. عرصه چنین مشارکتی، نهادهای مشارکتی چون گروه‌ها، اتحادیه‌ها، باشگاه‌ها و انجمن‌ها هستند که معمولاً خصلتی محلی و غیردولتی دارند و در حوزه‌های گوناگون ایفای نقش می‌کنند. تعدد و گستردگی سازمان‌های محلی و غیردولتی در یک جامعه بیانگر وجود مشارکت اجتماعی در آن جامعه است (علی‌پور، ۱۳۸۸).

مولفه دیگری که در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور نقش دارد وجود اعتماد شهروندان به این نهادها می‌باشد. در فرهنگ معین واژه اعتماد به معنای تکیه کردن بر و وا گذاشتن کار به کسی (معین، ۱۳۷۱) و در لغتنامه دهخدا به معنای تکیه کردن بر کسی و اتکا آمده است (دهخدا، ۱۳۷۷) و فرهنگ آکسفورد در تعریف اعتماد آورده است که اعتقاد یا میل به این که می‌توان به خوبی، قدرت، توانایی چیزی یا کسی تکیه کرد (قره‌خانی، ۱۳۹۳). در نوشته‌های جامعه‌شناختی مفهوم اعتماد اجتماعی هم به عنوان ویژگی افراد، ویژگی ارتباطات اجتماعی و هم ویژگی نظام اجتماعی با تأکید بر رفتار مبتنی بر تعاملات و سوگیری‌ها در سطح فردی مفهوم سازی شده است (ظهیری‌نیا و دیگران، ۱۳۹۴). اعتماد دارای یک ساختار چند بعدی است که شامل اعتماد بین فردی، بین دو نفر، گروهی، سازمانی، اعتماد سیاسی، اجتماعی، اعتماد به همکار در محل کار و غیره می‌باشد و سطحی از اطمینان است که یک فرد در رابطه با دیگری از آن برخوردار است و براساس آن رفتاری منصفانه، اخلاقی و قابل پیش‌بینی ارائه می‌کند (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۴).

شکل ۱- مولفه‌های سرمایه اجتماعی مورد استفاده در پژوهش

پیشینه پژوهش

وندرسمن (۲۰۰۸) به بررسی کیفی ابعاد نظری طرح مشارکت اجتماعی، رابطه مشارکت شهروندی و مراکز اجتماعات محلی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که ویژگی مشارکت کنندگان در افراد مجرد بیشتر است که علت اصلی آن تعریف راهکارها و مکانیزم‌های متناسب با نیازهای جوانان است. خادم‌الحسینی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «اداره مردمی شهر و مشارکت شهروندان در مدیریت شهری (منطقه ۵ اصفهان)» تهیه و به این نتیجه رسیدند که جامعه محوری و مشارکت به دلیل فقدان الگوی حکمرانی خوب شهری، به شکل واقعی اتفاق نیفتاده است. موسوی و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان «تحلیل فضایی رابطه سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار شهری» اظهار داشتند که توسعه از طریق ابعاد متعدد خود، سرمایه اجتماعی را محقق می‌کند. از سوی دیگر، سرمایه اجتماعی نیز هم‌چون پدیده‌ای نیرومند از طریق سطوح ماهوی خود زمینه ایجاد توسعه پایدار را فراهم می‌آورد. مجیدی خامنه و کولیوند (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان «تحلیل ساختار فضایی محله شهری بر مبنای توسعه‌ی پایدار اجتماع محور (مطالعه موردی محله دارآباد تهران)» نشان دادند که مشارکت مردم محله، مدیریت مردم محله، تکوین و تقویت سرمایه اجتماعی و ترغیب آنها در جهت پایداری از اهداف اصلی آن می‌باشد. بنابراین یکی از ملزومات مهم آن پذیرش کلیه افراد و تنوع فرهنگی آنها از سوی مدیران و مردم همان محله است. باوان‌پور (۱۳۸۸)

در تحقیقی با عنوان «نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای (نمونه کوی سجادیه مشهد)» نشان داد که با تقویت سرمایه اجتماعی به پایداری محله دست یافت. اما به سبب معناداری مولفه‌های سرمایه اجتماعی می‌توان بیان داشت توجه به مفهوم ذهنی سرمایه شرط انکارناپذیر تحقق مفهوم عینی پایدار است. یعنی دستیابی به توسعه محله‌ای بدون توجه به پتانسیل‌های نهادی، انسانی و بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌های فردی و گروهی امری غیر قابل اجراست. خنده‌رو (۱۳۸۷) در تحقیقی نشان داد که ابعاد پیوند همسایگی، اعتماد، مشارکت اجتماعی، کنترل غیررسمی و احساس تعلق به محله مهم‌ترین ابعاد و یا شاخص‌های سرمایه در نظر گرفته شده است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که میانگین سرمایه اجتماعی افراد در سطح محله کمی از سطح متوسط پایین‌تر می‌باشد. در نتیجه به منظور رسیدن به توسعه پایدار محله، توجه به کوچکترین واحد شهری (محله) ضروری است.

خوشفر (۱۳۸۷) در رساله خود با عنوان «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی مطالعه موردی استان گلستان» به این نتیجه رسید که در سطوح خرد و کلان، سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی و توسعه اجتماعی - اقتصادی رابطه معناداری دارد. به طوری که از یک طرف شهرستان‌های توسعه یافته از سرمایه اجتماعی بالاتری برخوردار بوده‌اند، از طرف دیگر، در سطح فردی سرمایه اجتماعی بالا موجب مشارکت بیشتر مردم در امور سیاسی و اجتماعی می‌شود.

فرضیه‌های پژوهش

به نظر می‌رسد که بین مولفه‌های سرمایه اجتماعی (مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی) در شهر فردوسیه به عنوان یکی از شاخص‌های محله محوری و ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات رابطه معنی‌داری وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش محلات واقع در شهر فردوسیه شهرستان شهریار می‌باشند. در نمونه‌گیری از افراد نیز سعی شد به تنوع جنسی، سنی و میزان

تحصیلات آنها توجه گردد. از جامعه نمونه با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه در شهر فردوسیه در سال ۱۳۹۵ و با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده با انتساب متناسب انتخاب شدند و بر طبق جمعیت واقع در محلات نیز پرسشنامه‌ها توزیع شدند که هم در حالت کلی و هم چنین به تفکیک محلات ویژگی‌های نهاد اجتماعی در سطح محلات را شناسایی نمود. تحول‌های جمعیتی شهر فردوسیه در دهه‌های اخیر بر طبق جدول شماره ۱ است و جمعیت به تفکیک محلات در جدول شماره ۲ می‌باشد.

جدول ۱- تحول جمعیتی شهر فردوسیه

سال	جمعیت	تعداد خانوار	بعد خانوار	نرخ رشد
۱۳۵۵	۲۱۶۳	۴۶۱	۴/۷	-
۱۳۶۵	۵۱۱۵	۱۰۹۹	۴/۶	۸/۹
۱۳۷۵	۱۰۸۱۵	۲۴۲۵	۴/۴	۷/۷
۱۳۸۵	۱۹۳۱۲	۵۰۱۷	۳/۸۴	۵/۹۷
۱۳۹۰	۳۰۵۷۷	۹۳۲۲	۳/۲۸	۸/۷۸

منبع: شهرداری فردوسیه ۱۳۹۵

جدول شماره ۲- جمعیت محلات واقع شده در شهر فردوسیه

محله	جامعه آماری	پرسشنامه‌های توزیع شده
خاوه	۸۵۷۸	۱۰۸
عبدآباد	۶۶۴۰	۸۳
عباس آباد	۴۳۲۲	۵۴
فردوس	۹۹۷۰	۱۲۵
محمودآباد	۱۰۶۷	۱۴
جمع	۳۰۵۷۷	۳۸۴

منبع: شهرداری فردوسیه ۱۳۹۵

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

نتایج تحقیق نشان داد که از لحاظ جنس، ۵۹/۸ درصد از شهروندان محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار را مرد و ۴۰/۲ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. از لحاظ تحصیلات، ۲۱/۳ درصد از شهروندان محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار دارای تحصیلات دیپلم، ۲۳/۲ درصد فوق دیپلم، ۳۸/۱ درصد کارشناسی، ۱۶/۵ درصد کارشناسی ارشد و ۰/۹ درصد دکتری هستند. متوسط سن شهروندان محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار ۳۴ سال بود که کمترین آن ۲۱ سال و بیشترین آن ۷۱ سال بود.

سنجش مولفه‌های سرمایه اجتماعی در ایجاد نهاد اجتماعی در شهر فردوسیه

الف) اولین مولفه اعتماد می‌باشد که دارای ۵ پرسش است که بر طبق نظر شهروندان شهر فردوسیه میانگین آنها گرفته و سنجیده شده است. در میان گویه‌ها از نظر شهروندان اعتماد به نهادهای محلی، هیأت امنای محل و بررسی وضعیت محل با ۵۰ درصد در ایجاد نهاد اجتماعی در شهر فردوسیه خیلی زیاد تاثیر گذار خواهد بود.

ابزار مورد استفاده در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات، پرسشنامه است. متوسط سن شهروندان محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار، ۳۶ سال می‌باشد که جوان‌ترین آنها ۲۱ سال و مسن‌ترین آنها ۷۱ سال داشته‌اند.

جهت اطمینان از روایی پرسشنامه پس از تهیه پرسشنامه مقدماتی، پرسشنامه در اختیار متخصصان و صاحب‌نظران مربوطه قرار گرفت و پس از اصلاحات لازم برای سنجیدن اعتبار آن طی یک تحقیق آزمایشی (pilot test) پایایی آن بررسی شد که ضریب آلفای کرونباخ بدست آمده برابر (در بازه ۰/۹۵-۰/۷۶) گردید.

هم‌چنین روش جمع‌آوری اطلاعات مطالعات اسنادی، کتابخانه‌ای و میدانی و پیمایشی می‌باشد و تلاش می‌کند تا با بررسی روابط متغیرها در قالب همبستگی و میزان ارتباط بین متغیرهای مستقل (مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی) و متغیر وابسته (دیدگاه شهروندان در خصوص ویژگی‌های نهاد اجتماعی محله محور) سنجیده شود ولی قبل از آن جهت سنجش نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف استفاده گردیده است زیرا قبل از استفاده از هر آزمونی لازم است تا از نرمال بودن داده‌ها اطمینان حاصل کنیم. لذا برای متغیرها آزمون ناپارامتری کولموگوروف-اسمیرنوف اجرا گردید.

جدول ۳- گویه‌های اعتماد در ایجاد نهاد اجتماعی در شهر فردوسیه

اعتماد	طیف ارزیابی			
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم
	درصد			
اعتماد به نهادهای محلی‌ای (فرهنگسراها و) در بین شهروندان	۴/۵	۲/۷	۱۱/۴	۴۷/۷
اعتماد به اهالی محل و شهروندان	۰	۴	۸/۷	۴۹/۷
اعتماد به نهاد های محلی، هیأت امنای محل و بررسی وضعیت محل	۳/۹	۵/۸	۴/۲	۳۶/۱
اعتماد به پاسخگویی شورای شهر در مقابل شهروندان	۲/۹	۶/۲	۸/۶	۴۵/۳
اعتماد به نهادهای اجتماعی بر مبنای شاخص انتظارات ناظر بر نیازهای اجتماعی	۰/۳	۰/۵	۹/۴	۴۱/۵

به منظور شناخت نظر شهروندان محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار در خصوص اعتماد از ۵ گویه در قالب طیف لیکرت استفاده شده است. با توجه به امتیاز خیلی زیاد (۵) و خیلی کم (۱)، یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که اکثریت شهروندان (۷۵/۳ درصد)، معتقدند که اعتماد در حد زیاد در تحقق ایجاد نهاد اجتماعی محله محور در سطح مدیریت محله نقش دارد (جدول شماره ۴).

جدول ۴- دیدگاه شهروندان در خصوص اعتماد در تحقق ایجاد نهاد اجتماعی

طیف ارزیابی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی کم	۱	۰/۳	۰/۳	۰/۳
کم	۲۱	۵/۵	۵/۹	۶/۲
متوسط	۱۳۰	۳۳/۹	۳۶/۷	۴۲/۹
زیاد	۱۸۵	۴۸/۲	۵۲/۳	۹۵/۲
خیلی زیاد	۱۷	۴/۴	۴/۸	۱۰۰
بدون پاسخ	۳۰	۷/۸	-	-
جمع	۳۸۴	۱۰۰	۱۰۰	-

ب) مولفه دوم در ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور شهر فردوسیه انسجام اجتماعی می‌باشد و دارای ۵ پرسش یا گویه می‌باشد که بر طبق نظر شهروندان میانگین آنها گرفته و سنجیده شده است. در میان گویه‌ها از نظر شهروندان انسجام و دائمی و مستمر بودن

فعالیت‌های مدیریت محله در شهر فردوسیه با ۵۷/۱ درصد در ایجاد نهاد اجتماعی در شهر فردوسیه زیاد تاثیر گذار خواهد بود (جدول شماره ۵).

جدول ۵- گویه‌های انسجام اجتماعی در ایجاد نهاد اجتماعی در شهر فردوسیه

انسجام اجتماعی	طیف ارزیابی				
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	درصد				
اطلاع شهروندان از مصوبات محله‌ای	۰/۳	۴/۸	۸/۵	۴۵/۹	۴۰/۵
وجود امنیت اجتماعی در دل محلات علاوه بر ایجاد کلاتری‌ها با استفاده از نگهبان محله و بر انگیزختن حس مسوولیت‌پذیری مردم و انجمن‌های محلی به خصوص برای زنان و کودکان	۱/۶	۸/۲	۱۶/۷	۳۵/۷	۳۷/۸
دائمی و مستمر بودن فعالیت‌های مدیریت محله	۴/۲	۵/۵	۷/۴	۵۷/۱	۲۵/۸
رضایت‌مندی اهالی محله از اقدامات مدیریت محله	۱۲/۳	۱۰/۲	۱۲/۳	۳۱/۴	۳۳/۸
موثر بودن اقدامات مدیریت محله برای دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده	۳/۹	۱۱/۵	۱۶/۴	۳۹/۹	۲۸/۲

به منظور شناخت نظر شهروندان محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار در خصوص کارایی از ۵ گویه در قالب طیف لیکرت استفاده شده است. با توجه به امتیاز خیلی زیاد (۵) و خیلی کم (۱)، یافته‌های

تحقیق حاکی از آن است که اکثریت شهروندان (۵۲/۳) نهاد اجتماعی محله محور در سطح مدیریت محله نقش دارد (جدول شماره ۶).

جدول ۶- دیدگاه شهروندان در خصوص انسجام اجتماعی در تحقق ایجاد نهاد اجتماعی

طیف ارزیابی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی کم	۰	۰	۰	۰
کم	۲	۰/۵	۰/۵	۰/۵
متوسط	۷۳	۱۹	۱۹/۸	۲۰/۳
زیاد	۲۷۸	۷۲/۴	۷۵/۳	۹۵/۷
خیلی زیاد	۱۶	۴/۲	۴/۳	۱۰۰
بدون پاسخ	۱۵	۳/۹	-	-
جمع	۳۸۴	۱۰۰	۱۰۰	-

از نظر شهروندان علاقه مشارکت در مردم برای توسعه و پیشرفت با ۴۷/۸ درصد در ایجاد نهاد اجتماعی در شهر فردوسیة خیلی زیاد تاثیرگذار خواهد بود (جدول شماره ۷).

ج) مولفه سوم در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور شهر فردوسیة مشارکت می باشد و دارای ۵ پرسش یا گویه می باشد که بر طبق نظر شهروندان میانگین آنها گرفته و سنجیده شده است. در میان گویه ها

جدول ۷- گویه های مشارکت در ایجاد نهاد اجتماعی در شهر فردوسیة

مشارکت	طیف ارزیابی			
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد
	درصد			
شرکت در تصمیم گیری ها و برنامه ریزی های مدیریتی محله توسط شهروندان	۰	۲/۶	۱۶/۷	۴۶
علاقه و اعتماد در مردم برای توسعه و پیشرفت	۲/۶	۸/۹	۱۳/۶	۲۷
ارزش و اعتبار قائل شدن نسبت به نظرات و خواسته های ساکنان شهر فردوسیة	۴	۸/۸	۱۳	۴۳/۴
حس مالکیت در مردم و در نتیجه وجود انگیزه برای مشارکت	۸/۹	۶/۸	۱۴/۸	۲۹/۷
تمایل ساکنین به مشارکت در امور محله و افزایش امکانات محله	۶/۳	۳/۷	۱۴/۶	۲۹

تحقیق حاکی از آن است که اکثریت شهروندان (۵۱/۸) درصدا، معتقدند که مشارکت در حد زیاد در تحقق اهداف رویکردهای محله محور در سطح مدیریت محله نقش دارد (جدول شماره ۸).

به منظور شناخت نظر شهروندان محلات واقع در شهر فردوسیة - شهرستان شهریار در خصوص مشارکت از ۵ گویه در قالب طیف لیکرت استفاده شده است. با توجه به امتیاز خیلی زیاد (۵) و خیلی کم (۱)، یافته های

جدول ۸- دیدگاه شهروندان در خصوص مشارکت در تحقق ایجاد نهاد اجتماعی

طیف ارزیابی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی کم	۲۲	۵/۷	۶	۶
کم	۲	۰/۵	۰/۵	۶/۵
متوسط	۱۰	۲/۶	۲/۷	۹/۳
زیاد	۱۹۰	۴۹/۵	۵۱/۸	۶۱
خیلی زیاد	۱۴۳	۳۷/۲	۳۹	۱۰۰
بدون پاسخ	۱۷	۴/۴	-	-
جمع	۳۸۴	۱۰۰	۱۰۰	-

به دست آورد. از میان گویه‌های سنجیده شده در جدول زیر وجود نیروی انسانی مجرب به تعداد کافی در محلات و ارگان‌های مرتبط با امور شهری یا ۵۷/۴ درصد از نظر شهروندان و به مقدار خیلی زیاد می‌تواند از ویژگی‌های نهادهای اجتماعی در سطح شهر فردوسی باشد.

دیدگاه شهروندان در خصوص ویژگی‌های نهاد اجتماعی

پس از شناسایی و شناخت و بررسی در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور شهر فردوسی، می‌بایست میانگین نظرات شهروندان در خصوص ویژگی‌های نهاد اجتماعی محله محور که متغیر وابسته ما می‌باشد را به دست آورد تا بتوان ضریب همبستگی بین مولفه‌های سرمایه اجتماعی در ایجاد نهاد اجتماعی محله محور را

جدول ۹- گویه‌های ویژگی نهادهای اجتماعی از نظر شهروندان

طیف ارزیابی					ویژگی‌های ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
درصد					
۵۵/۶	۲۷/۴	۶/۵	۴/۲	۶/۳	تشکیل و تقویت سازمان‌های غیر دولتی در حکم سازوکاری مؤثر و اجرایی برای جلب مشارکت مردم
۵۷/۴	۲۸/۲	۷/۴	۴/۲	۲/۹	وجود نیروی انسانی مجرب به تعداد کافی در محلات و ارگان‌های مرتبط با امور شهری
۵۲/۶	۳۴/۱	۶/۵	۰/۵	۶/۹	تأثیرگذاری مطلوبتر شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری
۳۴/۷	۵۱/۱	۱۰/۸	۳/۴	۰	دادن حق اظهار نظر به مردم محلی و مشارکت مردم محلی در امور سیاسی
۲۹/۳	۴۲/۹	۲۱/۷	۲/۴	۳/۷	پیشگیری از جرایم محلی و وجود امنیت در ساکنان محله
۳۳/۳	۴۳	۱۸/۲	۵/۵	۰	وجود هویت مکانی از طریق طراحی، تجهیز و نام‌گذاری خیابان
۳۳/۴	۴۰/۸	۱۸/۹	۶/۸	۰	قویت بیشتر تصمیم‌گیری‌ها در شورای محله و شورابارها و معتمدین محله
۲۴/۹	۳۴/۹	۲۹/۴	۶/۲	۰	ایجاد انگیزه و احساس اهمیت در ساکنان از طریق ایجاد خانه‌های گفتگوی محله‌ای

به منظور شناخت نظر شهروندان محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار در خصوص ویژگی‌های ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات از ۸ گویه در قالب طیف لیکرت استفاده شده است. با توجه به امتیاز خیلی زیاد (۵) و خیلی کم (۱)، یافته‌های تحقیق

حاکمی از آن است که اکثریت شهروندان (۴۵/۵ درصد)، معتقدند که موارد مطرح شده در حد زیاد جزء ویژگی‌های ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح محلات است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰- دیدگاه شهروندان در خصوص ویژگی‌های اجتماعی

طیف ارزیابی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی کم	۰	۰	۰	۰
کم	۲۰	۵/۲	۵/۴	۵/۴
متوسط	۴۵	۱۱/۷	۱۲/۲	۱۷/۶
زیاد	۱۶۸	۴۳/۸	۴۵/۵	۶۳/۱
خیلی زیاد	۱۳۶	۳۵/۴	۳۶/۹	۱۰۰
بدون پاسخ	۱۵	۳/۹	-	-
جمع	۳۸۴	۱۰۰	۱۰۰	-

یافته‌های استنباطی

در این قسمت به منظور تعیین رابطه میان متغیرهای ملاک و پیش بین از ضریب همبستگی و جهت سنجش نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده گردیده است که نتایج آن در زیر ارائه می‌گردد. قبل از استفاده از هر آزمونی لازم است تا از نرمال بودن داده‌ها اطمینان حاصل کنیم. لذا برای تک تک متغیرها آزمون ناپارامتری کولموگروف - اسمیرنوف اجرا گردید و اطلاعاتی مطابق جدول شماره ۱۱ بدست آمد.

در این قسمت به منظور تعیین رابطه میان متغیرهای ملاک و پیش بین از ضریب همبستگی و جهت سنجش نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده گردید.

جدول ۱۱- آزمون نرمال بودن متغیرها

متغیرها	اعتماد	مشارکت	انجام اجتماعی	ویژگی نهاد اجتماعی
تعداد	۳۶۹	۳۶۷	۳۵۴	۳۶۹
پارامترهای نرمالیت	میانگین	۲۷/۹۶	۱۹/۶۴	۳۱
	انحراف معیار	۶/۳۰	۳/۰۶	۶/۲۰
بیشترین حد اختلاف	مطلق	۰/۲۵۴	۰/۱۱۷	۰/۲۰۵
	مثبت	۰/۱۱۳	۰/۱۳۲	۰/۱۰۳
	منفی	-۰/۱۲۳	-۰/۲۵۴	-۰/۱۱۷
آزمون کولموگروف - اسمیرنوف	۲/۳۶	۴/۸۷	۲/۱۹	۳/۹۴۸
معنی‌داری	۰/۲۱۰	۰/۴۲۵	۰/۲۰۸	۰/۲۶۸

با توجه به جدول شماره ۱۱ چون سطح معنی‌داری برای متغیر اعتماد (۰/۲۱۰)، مشارکت (۰/۴۲۵)، انجام اجتماعی (۰/۲۰۸) و نگرش شهروندان در خصوص ویژگی‌های ایجاد نهادهای اجتماعی در سطح شهر فردوسیه

زیر ارائه شده است و با توجه به نتیجه آزمون چون سطح معنی داری برای تمامی مولفه‌ها برابر ۰/۰۰۰ و از ۵ صدم کوچکتر است بنابراین میزان همبستگی برای ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور با متغیرهای مستقل، با احتمال ۹۹ درصد تأیید می‌شود که میزان همبستگی متغیرها در جدول ۱۲ نمایش داده شده است.

(۰/۲۶۸) و از ۵ صدم کمتر است لذا فرض نرمال بودن را برای تک تک متغیرها می‌پذیریم. پس از این که نرمال بودن متغیرها معلوم شد بنابراین برای بررسی و تعمیم نتایج میزان همبستگی مولفه‌ها با متغیر وابسته که تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور می‌باشد برای جامعه آماری تحقیق، از آزمون‌های پارامتریک (آزمون پیرسون) استفاده خواهیم کرد که نتیجه در جدول

جدول ۱۲- همبستگی بین متغیرهای تحقیق با نهاد اجتماعی محله محور

ردیف	متغیرهای تحقیق	متغیر وابسته	R	p
۱	اعتماد		۰/۶۱۵**	۰/۰۰۰
۲	انسجام اجتماعی		۰/۲۶۴**	۰/۰۰۰
۴	مشارکت		۰/۷۱۲**	۰/۰۰۰

* = معنی داری در سطح ۰/۹۵ ** = معنی داری در سطح ۰/۹۹

در اولین مرحله متغیری که وارد معادله گردید مشارکت X_1 می‌باشد که این بدان مفهوم است که متغیر مزبور بیشترین تأثیر را در ایجاد نهاد اجتماعی محله محور داشته است. در این مرحله ضریب همبستگی برابر $R = ۰/۷۳۰$ و ضریب تعیین برابر $R^2 = ۰/۵۳۳$ و نیز ضریب تعیین تعدیل شده برابر $R^2 = ۰/۵۳۲$ محاسبه گردیده است و از طرف دیگر مقدار F حاصل از تجزیه واریانس برابر $F = ۳۵۶/۶۶۶$ و سطح معنی داری آن برابر $p = ۰/۰۰۰$ که در سطح کمتر از یک هزارم معنی دار می‌باشد. لذا با مشاهده ضریب تعیین می‌توان اظهار کرد که مولفه مشارکت شهروندان به تنهایی با ۵۳/۲٪ از نظر شهروندان در ایجاد نهادهای اجتماعی در شهر فردوسیه بیشترین نقش را ایفا می‌کند (جدول شماره ۱۳).

تعیین مولفه مؤثرتر سرمایه اجتماعی بر ایجاد نهاد اجتماعی محله محور

تحلیل رگرسیون چندگانه این امکان را برای محقق فراهم می‌کند تا تغییرات متغیر وابسته را از طریق متغیرهای مستقل پیش‌بینی و سهم هر یک از متغیرهای مستقل را در تبیین متغیر وابسته تعیین کند. در روش گام به گام قوی‌ترین متغیرها یک به یک وارد معادله می‌شوند و این کار تا زمانی ادامه می‌یابد که خطای آزمون معنی داری به ۵ درصد برسد. در این بخش به بررسی این روش آماری پرداخته می‌شود که با استفاده از روش گام به گام به ترتیب دو متغیر مشارکت و اعتماد وارد معادله رگرسیون چند گانه گردیدند، در ادامه به بررسی این روش پرداخته می‌شود.

گام اول:

جدول ۱۳- مراحل مختلف ورود متغیرهای مستقل در تحلیل رگرسیونی

Std	R^2_{Ad}	R^2	R	متغیر	مراحل
۳/۷۶	۰/۵۳۲	۰/۵۳۳	۰/۷۳۰	مشارکت (X_1)	۱
۳/۵۸	۰/۵۷۷	۰/۵۸۰	۰/۷۶۱	اعتماد (X_2)	۲

گام دوم:

مقدار F حاصل از تجزیه واریانس برابر $214F= / 388$ و سطح معنی داری آن برابر $\rho=0/000$ که در سطح کمتر از یک هزارم معنی دار می‌باشد. لذا براساس یافته‌های موجود مولفه‌های مشارکت و اعتماد شهروندان $57/7\%$ درصد در ایجاد نهادهای اجتماعی در شهر فردوسیه نقش دارند و مولفه انسجام اجتماعی با $(42/3\%)$ از نظر شهروندان در رده سوم قرار می‌گیرد (جدول شماره ۱۴).

در مرحله دوم پس از متغیر مشارکت، متغیر X_2 اعتماد وارد معادله شد که در این مرحله ضریب همبستگی برابر $R= 0/761$ و ضریب تعیین برابر $R^2=0/580$ و نیز ضریب تعیین تعدیل شده برابر $R^2=0/577$ محاسبه گردیده است و از طرف دیگر

جدول ۱۴- ضرایب متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون

متغیر	B	اشتباه استاندارد B	Beta	T	Sig.
مشارکت (X_1)	0/492	0/044	0/546	11/274	0/000
اعتماد (X_2)	0/398	0/068	0/283	5/84	0/000
عدد ثابت	10/962	1/095	-	-	-

بحث و نتیجه‌گیری

اجتماعی در ایجاد نهادهای اجتماعی در شهر فردوسیه معلوم شد با استفاده از روش رگرسیون خطی نیز معلوم شد که بیشترین تاثیر را در ایجاد نهادهای اجتماعی محله محور با ویژگی‌های این نهادها را مشارکت با ضریب $53/2\%$ درصد دارد. در خصوص نتایج این تحقیق در مقایسه با نتایج تحقیقات مشابه هم‌چون (خاوری، ۱۳۹۰) تحت عنوان «بررسی تاثیر شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر وضعیت اقتصادی محله؛ مطالعه موردی: محله طلاب» نشان داد سه متغیر شبکه اجتماعی و اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی از سطح معناداری زیر $0/05$ برخوردار بوده‌اند. بدین معنی که شاخص‌های شبکه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت و همین‌طور سن افراد و نوع اعتقادات دینی شاخص‌های مهم و تاثیرگذار بر نگاه مشارکتی ساکنان در فعالیت‌های اقتصادی اشتراکی می‌باشد. یافته‌ها هم‌چنین نشان می‌دهد، هر چه شاخص‌های سرمایه اجتماعی ارتقا یابد وضعیت اقتصاد اشتراکی بین ساکنان افزایش خواهد یافت. در تحقیق مشابه دیگری (باوان‌پور، ۱۳۸۸) با عنوان «نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای (نمونه کوی سجادیه مشهد)» نشان

شهر فردوسیه در میان شهرهای شهرستان شهریار از جمله شهرهایی است که بیشترین مهاجرین با قومیت‌های مختلف به آن وارد شده است و لذا وجود نهادهای اجتماعی برای یکی کردن سبک‌های فکری متفاوت در سطح شهر می‌بایست به صورت مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها انجام پذیرد. پس از تعاریف سرمایه اجتماعی و مولفه‌های تشکیل دهنده آن معلوم شد که هر سه مولفه مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی از نظر شهروندان در ایجاد نهادهای اجتماعی در شهر فردوسیه نقش دارد و در ادامه پس از برقراری ضریب همبستگی پیروسون با متغیر وابسته تحقیق یعنی ویژگی‌های نهاد اجتماعی معلوم شد که مولفه مشارکت با میزان $0/615$ درصد، مولفه اعتماد با میزان $0/615$ درصد و انسجام اجتماعی با میزان $0/264$ درصد به ترتیب در ایجاد نهادهای اجتماعی در شهر فردوسیه نقش دارند و با ایجاد نهادهای اجتماعی و اعتماد شهروندان به این نهادها انسجام و مشارکت در تصمیمات شهری از سوی شهروندان بیشتر خواهد بود. پس از این که وابستگی مولفه‌های سرمایه

مشارکت جو، تقویت گروه‌ها و شبکه‌هایی که در گذشته وجود داشته، آموزش از طریق کتب درسی و مدارس و خصوصاً رسانه‌های گروهی، تقویت زمینه‌های هم‌فکری در سطح محله می‌تواند بر انباشت سرمایه اجتماعی کمک کند و باید توجه داشت که در جامعه در حال گذر ما که چالش‌های خاص خود را دارد نهادهای مسئول باید هر چه سریع‌تر با برنامه‌های مشخص زمینه‌های تقویت اجتماع محلی را رهبری نمایند و سپس آرام آرام آنرا به خود ساکنین محل واگذار کنند.

نتایج نشان می‌دهد بیشترین میزان اعتماد و عمل متقابل در بین شبکه‌های غیررسمی وجود دارد که در این بین خانواده و خویشاوندان بیشتر از همسایگان و دوستان تاثیر گذارند. از سوی دیگر هر چه همگنی درون شبکه‌ها بیشتر شود میزان اعتماد و عمل متقابل نیز گسترده‌تر می‌شود و همراه با کاهش تجانس و همانندی اعضا از میزان کیفیت روابط اجتماعی نیز کاسته می‌شود. گسترش روابط افقی در شبکه‌های ارتباطی و عضویت در گروه‌های اجتماعی نیز سبب افزایش میزان اعتماد اجتماعی و عمل متقابل می‌شود. بنابراین توجه به میزان تجانس و همگنی اعضا در شکل‌گیری شبکه‌ها و گسترش روابط افقی در بین آنها موجب تداوم و تسری اعتماد و عمل متقابل در بین افراد می‌شود و از سوی دیگر هر چه عضویت افراد در گروه‌های اجتماعی محلی بیشتر شود بر میزان اعتماد و عمل متقابل آنها افزوده می‌شود. بطور کلی بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی نشان داد که میزان این سرمایه در حد متوسط به بالا می‌باشد در این بین محل سکونت، قومیت، عضویت گروهی و جنسیت در افزایش یا کاهش میزان سرمایه اجتماعی نقش موثری دارند. بنابراین توجه به این متغیرها می‌تواند سبب انباشت بیشتر این سرمایه در سطح محلات شوند.

منابع

داد که با تقویت سرمایه اجتماعی به پایداری محله دست یافت. اما به سبب معناداری مولفه‌های سرمایه اجتماعی می‌توان بیان داشت توجه به مفهوم ذهنی سرمایه شرط انکارناپذیر تحقق مفهوم عینی پایدار است. یعنی دستیابی به توسعه محله‌ای بدون توجه به پتانسیل‌های نهادی، انسانی و بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌های فردی و گروهی امری غیر قابل اجراست.

در پژوهش حاضر در میان گویه‌های مطرح شده و نظرات شهروندان، علاقه و اعتماد در مردم برای توسعه و پیشرفت و هم‌چنین تمایل شهروندان به مشارکت در امور شهری و افزایش امکانات شهری و سهولت ارتباط شهروندان با مدیران شهری در ایجاد نهادهای اجتماعی برای مشارکت شهروندان در آنها نقش خواهد داشت و اعتماد به نهادهای محلی، هیات امنای محل و هم‌چنین اعتماد به نهادهای اجتماعی، اعتماد شهروندان را برای ایجاد این نهادهای بالا خواهد برد و دائمی و مستمر بودن و انسجام داشتن فعالیت‌ها در این نهادها و اطلاع یافتن راحت‌تر شهروندان از مصوبات امور شهری، نقش انسجام اجتماعی را از نظر شهروندان در ایجاد نهادهای اجتماعی معلوم می‌دارد. در نهایت از نظر شهروندان ویژگی‌هایی که باید این نهادها داشته باشند تا مولفه‌های مستقل بتوانند با یکدیگر همبستگی داشته باشند این است که این نهادها می‌توانند نیروی انسانی مجرب را به کار بگیرند، نیروهایی که در سطح شورایی‌ها اجازه مشارکت کمتر به آنها داده می‌شود و هم‌چنین این نهادها مشارکت مردم را نیز جلب خواهند کرد و به مردم حق اظهارنظر و مشارکت در امور محلی و سیاسی خواهند داد.

سخن پایانی آنکه ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های بالایی برای گسترش روابط اجتماعی نزد کنش‌گران وجود دارد. به عبارتی عناصر نرم‌افزاری این سرمایه در جامعه ما به شکلی فراوان در فرهنگ و دین و سنت‌های ملی و محلی موجود می‌باشد که می‌تواند بستر مناسبی برای تقویت حس مشارکت و اعتماد باشد. آموزش در خانواده‌ها که بستر تولید و تقویت سرمایه اجتماعی هستند، تشویق و ترغیب افراد

- اصلائی، فیروز، فتاحی زفرقندی، علی (۱۳۹۳). مشارکت عمومی در اداره حکومت اسلامی حق یا تکلیف؟، فصلنامه دانش حقوق عمومی.
- افروغ، عماد (۱۳۷۷). فضا و نابرابری اجتماعی، تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
- حسینی، علی (۱۳۸۰). روش‌های مشارکت شهروندان در طرح‌های توسعه شهری (شهر رشت)، پایان‌نامه دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- حقیقی، مهدی و دیگران (۱۳۹۴). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل موثر بر اعتماد مردم، فصلنامه مطالعات مدیریت.
- حقیقیان، منصور و دیگران (۱۳۹۴). تبیین جامعه شناختی تاثیر توسعه محله محوری در اداره کلان شهر تهران (مورد مطالعه محله‌های ازگل، جنت آباد، حکیمیه، خانی‌آباد نو)، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری.
- دراکر، پیتر (۱۳۸۰). کارایی کارکنان متفکر بزرگترین چالش مدیریت در قرن ۲۱، ترجمه: آزاد مجیدی سرسری، فصلنامه توسعه مدیریت.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۷). لغت نامه، انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، چاپ دوم، تهران.
- علوی تبار، علیرضا (۱۳۹۳). الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها، جلد سوم، سازمان شهرداری‌های کل کشور، تهران.
- علی بابایی، یحیی (۱۳۷۸). آیا دین یک نهاد اجتماعی است، مجله مطالعات جامعه شناختی.
- علی‌پور، پروین و دیگران (۱۳۸۸). اعتماد و مشارکت، بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در شهر تهران، مجله جامعه شناسی ایران.
- صانعی، پرویز (۱۳۹۳). جامعه شناسی ارزش‌ها، نشر و پخش کتاب جار، تهران.
- طیبی، حشمت‌الله (۱۳۶۸). نهادهای اجتماعی، مجله مطالعات جامعه شناختی.
- ظهیری‌نیا، مصطفی، نیکخواه، هدایت‌الله (۱۳۹۴). سنجش میزان اعتماد اجتماعی در بین ساکنان شهر بندرعباس و عوامل موثر بر آن، مجله جامعه پژوهی فرهنگی.
- قره‌خانی، بهزاد و دیگران (۱۳۹۳). عوامل موثر بر اعتماد به سازمان‌های دولتی شهر تهران، مجله مدیریت دولتی.
- مدنی‌پور، علی (۱۳۹۱). فضاهای عمومی و خصوصی شهر، ترجمه فرشاد نوریان، تهران: انتشارات سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران.
- ملکی‌پور، موسی، ملکی‌پور، احمد (۱۳۹۲). مدیریت منابع انسانی: کارایی نوآوری، کارایی زیست محیطی، کارایی سازمانی، مجله کار و جامعه.
- معیدفر، سعید، مقدم، غلامرضا (۱۳۸۹). نقش هویت محله‌ای در کاهش و کنترل گرایش به رفتارهای نا به‌هنجار اجتماعی در شهر، فصلنامه مسائل اجتماعی ایران.
- معین، محمد (۱۳۷۱). فرهنگ معین، انتشارات امیرکبیر، تهران.
- نوابخش، مهرداد، فیروزآبادی، آمنه (۱۳۹۱). انسجام اجتماعی شهری و عوامل مرتبط بر آن در شهر کرمانشاه، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی شهری.

Bullen, p & Qnyx, j (2000). Social capital, family support serice and neighborhood and community centers in new sougt wales. www.mapl.com.au.

Hasanah, Tunira (2015). Potential Social Capital of Indonesian Immigrant in Malaysia: A Preliminary Research, Social and Behavioral Sciences.

Jameson, Kenneth P (2006). Has Institutionalism Won the Development Debate? Journal of Economic Issues.

Knak, Stephen and Keefer, Philip (1997). Dose Social Capital Have Economic Pay off? Across-Country Investigation; Qartlry Journal of Economic.

Meier, Gerald, M (2000). The Old Generation of Development Economic and the New; Printed in: Frontiers of Developmnet Economics; the Future in Perspective, Edited by Gerald M. Meier and joseph E, Stiglitz, Oxford University.

Vilar, katila, Cartes, Ivan (2016). Urban design and social capital in slums. Case study: Moravia's neighborhood, Medellin, 2004-2014, Social and Behavioral Sciences.

Li, Yuan, Yongbin Zhao, Yi Liu (2006). The relationship between HRM, technology innovation and performance in China, Emerald Grup publishing Limited, International journal of Manpower.

Yourike Prasiswa, Surjono, Rizal Sutikno, Fauzul (2015). Gender Equality and Social Capital as Rural Development Indicators in Indonesia (Case: Malang Regency, Indonesia), Social and Behavioral Sciences.

Mndras, Henry (2014). Principles of Sociology, Translation: Bagher Parham, Amir Kabir Publications, Tehran.

Surya, Batara (2016). The processes analysis of urbanization, spatial articulation, social change and social capital difference in the dynamics of new town development in the fringe area of Makassar City (case study: In Metro Tanjung Bunga Area, Makassar City), Social and Behavioral Sciences

Uphoff (1999). Understanding Social Capital: Learning from the Analysis and Experiences of Participation; in Dasgupta and Serageldin, Social Capital: A Multifaceted Perspective.

یادداشت

¹Portes